

Вступ

Як зазвичай, зранку Артур Дент прокинувся від власного несамовитого моторошного зойку й одразу ж пригадав, де перебуває.

Він кричав не тільки тому, що печера була холодною аж до самих кісток, та ще й вогкою, а на додачу – смердючою. Його жахав факт, що ця печера розміщена у серці Іслінгтону, а найближчого автобуса слід чекати два мільйони років.

Час – це найгірше місце, якщо можна так висловитися, де можна загубитися – і це Артур Дент відчув на собі, бо губився у часі та просторі чортову купу разів. Хоча з простором щось іще можна вимудрувати.

Він зависнув на доісторичній Землі в результаті складної низки подій, завдяки яким його мимоволі зафігачувало по черзі у такі химерні куточки Галактики, які не побачиш навіть у найяскравіших галюнах, і нині, незважаючи на те, що життя Артура стало дуже, дуже, дуже розміреним, його щоранку тіпало.

Добре, що хоч останніх п'ять років його ніхто не доколупував.

Це сталося тому, що він дуже рідко бачив інших людей відтоді, як чотири роки тому вони з

Фордом Префектом остаточно розбіглися. За цей час його ніхто не лаяв.

Лише один-єдиний раз.

Це сталося навесні років два тому.

Він якраз повертався в сутінках до своєї печери, коли раптом побачив потворне блимаюче світло, що пробивалося крізь хмарини. Зупинившись, втупився у небо з надією, що почала зароджуватися десь у глибині серця. Порятунк! Свобода! Найжаданіша фантазія будь-якого робінзона – корабель!

І доки він, задержавши голову, дивився, з подивом і захопленням спостерігав, довгий сріблястий корабель повільно, без метушні, опустився на землю крізь теплий вечір, вистромивши свої довгі складені ноги, немов балерина.

Він м'яко приземлився, приглушений рокіт турбіни стих, немов приспаний вечірньою тишею.

Висунувся трап.

Із люка вдарив стовп світла.

Висока постать на мить постала чорним силуетом на фоні яскравого сяйва, потім спустилася трапом і зупинилася перед Артуром.

– Денте, ти дебіл, – мовила постать замість привітання.

Прибулець був дуже, дуже інопланетним. Високого зросту, притаманного інопланетянам, з приплюснутою інопланетною головою, чисто

інопланетними очами-щілинами, одягнений в екстравагантне золотисте убрання з особливим інопланетним кроєм коміра, а також блідою сіро-зеленою інопланетною шкірою, що має особливий глянсуватий блиск, який більшість зеленопиких може набути завдяки напруженим тренуванням та дуже дорогому милу.

Артур витріщився на істоту.

Істота незворушно дивилася на Артура.

Перші відчуття надії і трепету якось одразу змінилися в Артура на всепоглинаюче здивування, а зграя думок кинулася до мовного апарату одночасно, відштовхуючи одна одну.

– Ххх... ? – прохрипів він.

– то... виии..., – додав він.

– та... ки... ййй? – нарешті спромігся вимовити і заляк у ступорі тиші. Він страждав від наслідків вимушеної обітниці мовчання, оскільки не розмовляв так довго, що навіть забув, як це робиться.

Інопланетянин побіжно насупився, аж потім звірився з тим, що нагадувало планшет, який тримав у худючій і карлючкуватій інопланетній руці.

– Артур Дент? – знову запитав він.

Артур безпорадно кивнув.

– Артур Філіп Дент? – уточнив інопланетянин, чітко викарбовуючи слова.

– Ну... так, – підтвердив Артур.

– Ти debil, – повторив інопланетянин. – Кінь педальний.

– Що?

Інопланетянин кивнув, ніби погоджуючись сам із собою, поставив інопланетну галочку напроти прізвища, повернувся і закрокував до корабля.

– Але ж..., – у відчаї вигукнув Артур. – Я не...

– Тільки не треба ля-ля! – кинув інопланетянин через плече. Піднявшись трапом, він пройшов в отвір і щез усередині корабля. Люк зачинився. Запрацювали турбіни.

– Егей! – закричав Артур і побіг до судна, розмахуючи руками. – Хвилиночку! – гукнув він. – Що ж це таке! Йо-майо! Зачекайте хвилинку!

Корабель піднявся з місця, немовби скидаючи на землю невидимий плащ, на мить зависнув у повітрі й зринув увись на фоні західного неба. Зореліт пробив хмари, на мить яскраво підсвітивши їх, і зник, залишивши Артура наодинці з безкраїми розлогами земель, на яких він витанцьовував свій безпорадний мізерний танок.

– Що ж це таке! – вигукував. – Ей, повернись-но! Повернись і повтори!

Він підстрибував і присідав, допоки не заболіли ноги, горланив, поки не зірвав голос. Від-

повіді не отримав. Бо ніхто його ні чув, ані міг відповісти.

Інопланетний корабель уже продирався крізь верхні шари атмосфери на шляху до тієї приголомшливої порожнечі, що у Всесвіті відокремлює один від одного нечисленні об'єкти.

Власник корабля – інопланетна істота з дорогим кольором шкіри – відкинувся у кріслі пілота, єдиному на всю рубку. Його звали Ваубеггер Нескінченно Пролонгуватий. Він був істотою, яка мала у житті мету. Та мета була такою собі, й він був готовий визнати це першим, але то була хоч якась мета, й на додаток вона змушувала його принаймні ворушитися, хоч і зі скрипом.

Ваубеггер Нескінченно Пролонгуватий належав, і звісно продовжує належати, до нечисленної у Всесвіті касти безсмертних істот.

Ті, котрі народжуються безсмертними, якось одразу інстинктивно розуміють, як із цим ладитись, але Ваубеггер не належав до їхнього числа. Насправді він усією душею ненавидів їх, цю банду безтурботних вилупків. Безсмертя звалилося на нього внаслідок невдалого експерименту з прискорювачем ірраціональних часток, ранковою вівсянкою і парою гумових бандажів. Деталі та обставини інциденту не розголошували, тож нікому досі не вдалося домогтися стовідсоткової точності

відтворення того експерименту. Саме через це ціла купа людей, намагаючись повторити його, закінчила тим, що почала виглядати неподібно або мертво, або і мертво, і неподібно водночас.

Ваубеггер прикрив очі й із суворо-стомленою гримасою додав легкого джазу через корабельну стереофонічну систему, розмірковуючи, що він напевно досягнув би успіху, якби не ті кляті недільні вечори, чорт їх забирай.

Що не кажи, попервах то було прикольно, він розважався, насолоджувався життям, повним небезпеки, пускався на крайнощі, устрявав у довготривалі високодохідні інвестиції і по-справжньому давав прочуханки практично усім іншим смертним.

Але згодом саме недільні вечори стали нерозв'язаною проблемою — жахлива апатія починає згущуватися десь за п'ять хвилин третя, коли усвідомлюєш, що для втіхи душі й тіла прийняв усі ванни, дозволені на цей день, і хоч як прискіпливо не вчитуєшся в будь-який абзац газети, його смисл вислизає, а нову революційну методику підрізання куштів ніколи не використаєш на практиці, тим часом стрілки годинника безжалебно наближаються до четвертої і настає *довге темне чаювання душі*.

Потроху це почало нехило вантажити. Життерадісні посмішки, які він зазвичай надягав на

похорон інших смертних, поступово зійшли на нівець. Адже він зненавидів у цілому Всесвіт і кожную істоту зокрема.

Це стало поворотним пунктом, він нарешті усвідомив свою мету, стимул, який допоможе рухатися далі й, наскільки бачив, допоміг би йому наповнити змістом подальше життя. Саме те, що треба!

Він обматюкає Всесвіт.

Точно, він обматюкає у Всесвіті кожную істоту. Індивідуально, персонально, одну за одною і (саме тут він заскреготав зубами) в алфавітному порядку.

Коли знайомі заперечували знову й знову, що, мовляв, цей план не тільки поганий з погляду моралі, а й нездійснений, бо кожного моменту купа людей то народжується, то вмирає, він зазвичай змірював їх крижаним поглядом і казав «Хіба у чоловіка не має бути мрії?»

Тож він почав. Вирядив корабель, спроможний витримати завдання, а також комп'ютер, під силу якому не тільки опрацювати дані, пов'язані з пересуваннями всього населення відомого Всесвіту, а ще вибрати найоптимальніший маршрут.

Корабель просувався внутрішніми орбітами сонячної системи, готуючись обігнути Сонце, щоби здійснити стрибок у міжзор'яну безодню.

– Комп'ютере! – мовив Ваубеггер.

– Слухаю! – відізався комп'ютер.

– Хто наступний?

– Обчислюю дані.

Ваубеггер хвилюю подивився на фантастично красивий розсип зірок на тлі нічного неба, що приховувало мільярди світів. Кожний з них, до найзадрипанішого, був у списку. До деяких світів доведеться навідатися не один мільйон разів. Він уявляв свій маршрут, що мав охопити усі цяточки на небі, у формі дитячої картинки, де треба правильно об'єднати крапки, щоб вийшов малюнок. Здогадувався, що з деякої тактично важливої позиції, яка напевно існує десь у Всесвіті, маршрут повинен становити щось схоже на дуже страшний матюк.

Комп'ютер тихенько пискнув, даючи зрозуміти, що закінчив обчислення.

– Фольфанга, – повідомив він і пискнув знову. – Четверта планета системи Фольфанга, – додав і пискнув ще. – Приблизний час подорожі – три тижні, – пискнув знову. – Шуканий об'єкт – невеликий слимак з роду А-Рту-Рфі-Ліп-д'Енте. Мені здається, – додав комп'ютер після нетривалої паузи, під час якої пискнув ще кілька разів, – ви можете обізвати його «безмозкою дупою з ручкою».

Ваубеггер зітхнув. Він ще раз кинув погляд на величність замислу Творця за вікном.

– Гадаю, я трохи покимарю, – сказав він, а потім запитав: – До речі, до яких телевізійних мереж ми матимемо доступ у найближчі кілька годин?

Комп'ютер пискнув:

– Космовідео, Тінкпикчерз та Хоум Думбокс.

– Є у програмі фільми, котрі я дивився менш ніж тридцять тисяч разів?

– Нема.

– От халепа!

– Зараз транслюють «Страховисько у космосі».

Ви бачили його тридцять три тисячі п'ятсот сімнадцять разів.

– Розбуди мене перед другою частиною.

Комп'ютер згідливо пискнув:

– Гарних снів!

Корабель летів крізь ніч.

А тим часом на Землі почало дощити. Артур Дент сидів у печері, коротаючи один з найпаскудніших вечорів у всьому своєму житті та міркуючи над тим, які слова він міг сказати прибульцеві, й відмахуючись від рою мух, у яких вечір теж не склався.

Наступного дня він змайстрував торбу з кролячої шкіри, бо подумав, що вона йому знадобиться, аби постійно носити зі собою різні потрібні речі.

Розділ 1

Через два роки, одного ранку, напаханого солодкими ароматами трав, Дент постав на порозі печери, яку називав домом просто тому, що досі не придумав кращої назви. І не знайшов кращої печери.

Незважаючи на те, що горлянку дерло від щоденного ранкового крику жахів, він несподівано для себе перебував у чудовому гуморі. Поправивши зашкарублий потертий халат, Артур зухвало усміхнувся яскравому ранку.

Повітря було напрочуд чисте й духмяне, вітерець ворухив високою травою поблизу печери, птахи щось джеркотіли між собою угорі, а метелики красиво пурхали навкруги – немов сама природа замислила сьогодні бути настільки приємною, ну просто вище даху.

Але зовсім не пасторальна краса дарувала Артурові піднесений настрій. Йому на гадку спала геніальна ідея, як справитися зі жахливою самотністю, нічними кошмарами, а також з марними потугами в царині садівництва та повною безперспективністю і депресухою його існування на доісторичній Землі. Пора втратити глузд.

Він знову посміхнувся й відгриз шматок кролячої ніжки, що залишилася від учорашньої вечері.

Ще трохи щасливо пожував, а потім вирішив офіційно повідомити про своє рішення світові.

Артур випрямився, окинувши широким поглядом безкраї лани і пагорби, що розстилися довкола. Щоб додати ваги словам, він устроїв кролячу ніжку собі в бороду. Потім широко розвів руки.

– Я божеволііію! – проголосив він.

– Слушна думка, – зауважив Форд Префект, вилізаючи з-під скелі, під якою відпочивав.

Артурів мозок зробив кульбіт. Щелепи клацнули.

– Я теж якимось пробував збожеволіти, – сказав Форд, – та врешті-решт мене попустило. Бачиш, бо...

– Де ти в біса був? – перебив його Артур, коли мозок повернувся на місце.

– Де я тільки не був..., – відповів Форд. – То тут, то там. – Він посміхнувся однією з посмішок, що мала до нестями розлютити співрозмовника. – Просто на деякий час я повісив свій здоровий глузд на гачок. Вирішив: якщо світ дуже захоче мене повернути, він дасть мені знати. Він дав.

І Форд витягнув із своєї дуже зачуханої і порваної сумки інфра-дельта-хвильовий давач.

– Принаймні мені так здалося, – додав він. – Ця штуковина нарешті прокинулася. – Форд струсо-

нув девайс. – Але якщо це помилковий сигнал, я готовий з'їхати з глузду. За компанію.

Почувавши потилицю, Артур сів. Подивився вгору.

– Чесно кажучи, я думав, ти помер, – сказав він прямо.

– Я теж так вважав якийсь час, – відповів Форд. – А потім тижнів на два уявив себе лимоном. І розважався тим, що стрибав та вистрибував із джину з тоніком.

Артур відкашлявся. Потім ще раз.

– А де ж ти...? – почав він.

– Знайшов джин з тоніком? – закінчив за нього фразу Форд. – Усе просто. Я відшукав озерце, що, як мені здалося, складалося з джину з тоніком, тож пострибав у нього. Принаймні, думаю, озерце теж вважало, що це джин з тоніком. А можливо, – і він посміхнувся такою посмішкою, яка примусила б людей зі слабкими нервами схоронитися на деревах, – мені це все привиділося.

Він помовчав, сподіваючись на реакцію з боку Артура. Але Артур добре знав приятеля.

– Продовжуй, – спокійно сказав він.

– Отже, сенс у тому, – повів далі Форд, – що нема сенсу утримувати себе від божевілля. Іноді краще розслабитись і зберегти глузд до найкращих часів.

– То зараз ти сповна розуму?... – запитав Артур. – Просто цікаво...

– Я був у Африці, – відповів Форд.

– Он як.

– Отож бо.

– І як воно там?

– То це справді твоя печера? – запитав Форд.

– Хм...моя, – відповів Артур. Він чувся дивнуvато. Після майже чотирьох років тотальної ізоляції відчував таку радість і полегшення від того, що нарешті бачить Форда, що навіть міг розридатись. Але, з іншого боку, правда в тому, що іноді Форд його втомлював.

– Гарненька така, – зауважив Форд, маючи на увазі печеру Артура. – Ти, мабуть, її ненавидиш.

Артур пропустив зауваження мимо вух.

– В Африці було дуже цікаво, – продовжив Форд. – До речі, я там дивно поведився, – він устроїв погляд у безкінечність. – Чомусь я взяв за моду жорстоко ставитися до тварин. Але це тільки хобі, – додав він легкоvажно.

– Та невже? – обережно зауважив Артур.

– Правда, – запевнив його Форд. – Не хочу втомлювати тебе подробицями, бо вони...

– Що – вони?

– Вони несуттєві. Але тобі, мабуть, буде цікаво дізнатися, що я власноруч спромігся удоскона-

лити зовнішній вигляд тварини, яку через тисячоріччя назвуть жирафом. А ще я вчився літати. Ти мені віриш?

– Бреши далі, – запропонував Артур.

– Це почекає. Маю зауважити, що в «Путівнику» сказано...

– В «Путівнику»?

– Звісно. В «Путівнику по Галактиці для космотуристів». Пам'ятаєш такий?

– Я пам'ятаю, як викинув його у річку.

– Твоя правда. Але я його виловив.

– Ти мені не сказав.

– Не хотів, щоб ти викинув його туди знову.

– Слушно, – погодився Артур. – І що там сказано?

– Де?

– У «Путівнику».

– У «Путівнику» сказано, що мистецтво літати – не більш ніж навичка, – пояснив Форд. – Головне – навчитися правильно падати на землю і промахуватися, – він ніяково посміхнувся і показав здерті коліна, що виглядали крізь дірки у штанах, та збиті лікті.

– Поки що в мене не все виходить, – додав. Потім простягнув руку. – Я дуже радий знову бачити тебе, Артуре!

Артур розчулено захитав головою. Його несподівано заповнили емоції.

– Та я роками не бачив нікого! – зворушено мовив він. – Ані душі. Я ледве пригадую, як це воно – розмовляти. Почав забувати слова. Але я практикуюсь, як бачиш. Вдосконалюю мовні навички, розмовляючи і розмовляючи з цими... як їх називають нормальні люди, коли в них їде дах? Ну, як Георг Третій¹.

– Невже з королями? – здивувався Форд.

– Та ні, – заперечив Артур. – З тими, з ким він зазвичай спілкувався. Боже, допоможи згадати, та вони ж повсюди. Я власноруч висадив їх кілька сотень. А вони всі померли. А, дерева! Я практикувався розмовляти з деревами. Навіщо це?

Форд усе ще тримав руку простягнутою. Артур бентежно дивився на неї.

– Тримай! – порадив Форд.

Артур так і зробив, спочатку з осторогою, немов рука могла перетворитися на здохлу рибу. Аж потім енергійно затряс нею, схопивши Форда двома руками в пароксизмі переповнюючої його радості. Він тряс і тряс.

¹ Король Великої Британії та Ірландії (час правління 1760–1820). Страждав від нападів порфірії, під час яких ставав цілком несамовитим, наприклад, починав рубати кущі у Віндзорському парку, вважаючи їх то пруським, то голландським королем. Цікаво, що Георг був найбагатодітнішим британським королем за всю історію: королева Шарлотта народила 15 дітей – 9 синів та 6 дочок. (Прим. перекл.)

Через деякий час Форду вдалося вивільнитися. Вони удвох видерлися на верхівку скелі й оглянули місцевість навкруги.

– А що сталося с гольгафринхамцями? – запитав Форд.

Артур знизав плечима.

– Більшість не пережила зими три роки тому, – сказав він. – А ті, які залишилися, навесні заявили, що потребують відпустки, та відчалили на плоту. Історія каже, що вони мали врятуватися...

– Щось я сумніваюся..., – пробурмотів Форд. Він піднявся, засунув руки в кишені й ще раз обвів поглядом безлюдну місцевість. Нарешті в ньому щось змінилось і він став колишнім Фордом – енергійним та цілеспрямованим. – Нам пора, – сповістив він бадьоро. Енергія так і біла через край.

– Куди? Навіщо? – запитав Артур.

– Якби я знав... – відповів Форд. – Але відчуваю, що наш час настав. Щось має статися. Пора робити ноги. – Він понизив голос до шепоту. – Я помітив завихрення.

Форд напружено вдивлявся у далечінь, і якби ще вітер драматично куйовдив його хаєр, він би точно набув епічної значущості. Але вітерець тієї миті був зайнятий важливішою справою – грався опалим листям неподалік.

Артур попросив Форда повторити, що він щойно сказав, бо не зовсім в'їхав у суть. Той повторив.

– Завихрення? – перепитав Артур.

– Завихрення у континуумі часу-простору, – пояснив Форд.

Саме цієї миті вітерець нарешті дістався Форда, але той тільки розкрив рота йому назустріч.

Артур кивнув, хоч нічого не зрозумів, і прочитив горлянку.

– Ми говоримо, – продовжив він обережно, – про якусь чудернацьку вогонську пральну машинку чи про що¹?

– Ми говоримо про турбулентні рухи в континуумі часу-простору, – відповів Форд.

– Ось воно що! – Артур кивнув ще раз. – Ну і як вони? – він устромив руки в кишені халата і велично втупив погляд у горизонт.

– Хто? – запитав Форд.

– Ті рухи, – відповів Артур.

Форд злобно зиркнув спідлоба.

– Ти спроможний дослухати мене до кінця? – гаркнув він.

¹ Гра слів. Whirlpool (англ.) – завихрення, коловорот. (Прим. перекл.)